

Список литературы

1. Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции. Послание Президента Республики Казахстан Нурсултана Назарбаева народу Казахстана от 10 января 2018 года // www.akorda.kz.
2. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года №319-III «Об образовании» // www.zakon.kz/141156-zakon-respubliki-kazakhstan-ot-27.html.
3. Учебно-методический комплекс по предмету «Прикладный бизнес» предназначен для всех специальностей бакалавриата / составитель Хусаинова Ж. С., Кыздарбекова А. - Караганда: издательство КарГУ, 2017 г.-58 с.
4. Официальный сайт Национальной палаты предпринимателей Республики Казахстан «Атамекен» // <http://atameken.kz/kk/pages/128-regional-nye-palaty>

БРИКС мемлекеттерінің сауда-экономикалық ынтымақтастығы әлемдік экономикалық жүйенің құрылымы ретінде

Г.К.Рахимжанова¹, А.Ж.Жарасбаева², Г.М.Кожабатчина³

¹п.ғ.м., экономика және халықаралық бизнес кафедрасының аға оқытушысы

²э.ғ.м., экономика және халықаралық бизнес кафедрасының аға оқытушысы

³э.ғ.м., экономика және халықаралық бизнес кафедрасының аға оқытушысы

^{1,2,3} Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

Андатпа: Мақалада БРИКС елдерінің экономикалық дамуының негізгі көрсеткіштері талданып, ынтымақтастыққа мүше елдерге сипаттама берілген. Сондай-ақ сауда-экономикалық ынтымақтастығының ерекшеліктері айқындалған.

Тірек сөздер: сауда, өзара сауда, сыртқы сауда, БРИКС, инвестициялар

БРИКС елдері - бұл жаһандық қаржы және сауда-экономикалық жүйелерді реформалаушы мемлекеттер. Экономикасы дамушы, бірақ көптеген ресурстар мен мүмкіндіктері бар мемлекеттер бүгінгі жаһандық экономиканың теңгерімділігіне жауап ретінде интеграцияланды. 2050 жылға қарай Goldman Sachs инвестициялық банкінің болжамы бойынша БРИКС мемлекеттері ЖІӨ-нің жиынтық көлемі бойынша «үлкен жетілік» елдерін басып оза алады. Ресей Федерациясы үшін бүгінгі таңда Батыс Еуропа тарапынан белгіленген санкциялар жағдайында БРИКС мүше елдермен серіктестік қарым-қатынасты қолдау өте маңызды. Әрбір БРИКС мүше елдің экономикаларының сипаттамасын жеке қарастырайық. ЖІӨ көлемі бойынша Бразилия Латын Америкасы елдерінің арасында көшбасшы болып табылады. Бұл ауыл шаруашылығын, өндіруші және өндірістік өнеркәсіпті және қызмет көрсету секторын дамытудың жоғары деңгейіне байланысты. Бразилия экономикасы дамуының негізгі көрсеткіштері 1-кестеде көрсетілген.

Кесте 1

Бразилия экономикасы дамуының негізгі көрсеткіштері

Көрсеткіштер	Әлемдегі орны (2018 жыл)	2017 жыл	2018 жыл
ЖІӨ (млрд.долл)	9	2055	1868
СҚБ бойынша ЖІӨ (млрд.долл)	8	3255	3365
ЖІӨ-ң өсу қарқыны (%)	176	1,0	1,0
Жан басына шаққандағы ЖІӨ (долл)	81	9894	7690
ЖІӨ құрылымы	ауыл шаруашылығы – 6,3, өнеркәсіп – 21,8, қызмет көрсету - 72		
Жұмыссыздық деңгейі	156	12,9	-
Кедейшілік дәрежесінен төмен орналасқан халық үлесі (%)	-	-	21,4
Инфляция деңгейі (%)	199	9	8,9
Мемлекеттік қарыз (ЖІӨ-ң (%))	37	66,5	75,4
Шетел валютасы мен алтын қоры, млрд.долл.	10	356,5	352,1

Е с к е р т у – [1] дерек көзі бойынша автормен құрастырылған

Экспорт көрсеткіші бойынша мемлекет 2018 жылы 189,7 млрд. 2017 жылмен салыстырғанда экспорттың 0,4 млрд. Бразилияның негізгі экспорттық тауарлары кофе, авиациялық техника, соя, темір кені, көлік құралдары, Болат, мата, аяқ киім, қант және электроаппаратура болып табылады. 2017 жылы экспорт бойынша елдің басты серіктестері: Қытай (18,6%), АҚШ (12,7%), Аргентина (6,7%), Нидерланды (5,3%). 2018 жылы импорт 2017 жылмен салыстырғанда 172,4 млрд. дейін 143,9 млрд. долл. Импорттық тауарлар машиналар, электр және көлік жабдықтары, химиялық өнімдер, майлар, автобөлшектер және электроника болып табылады. Импорт бойынша серіктестер Қытай (17,9%), АҚШ (15,6%), Германия (6,1%), Аргентина (6%) болып табылады. Экономика жағдайы бойынша еліміздің өңірлері бір-бірінен айтарлықтай ерекшеленеді. Мысалы, Бразилияның оңтүстігі мен оңтүстік-шығысында неғұрлым дамыған өнеркәсіп шоғырланған, ал солтүстік-шығыс елдің ең кедей өңірі болып табылады.

Ресей Федерациясының ерекшелігі - ол түрлі ұлттардың көп саны тұратын үлкен аумағы бар. Ел әлемдегі ғарыштық державалардың бірі болып табылады. Ядролық энергетика бойынша он жетекші елдің қатарына кіреді, әлемдегі жалғыз Атом мұзжарғыш флотына ие. Ресей-мұнай мен газдың ірі экспорттаушысы және әлемдегі табиғи ресурстардың ең үлкен көлемінің иесі. Ресей экономикасы дамуының негізгі көрсеткіштері 2-кестеде берілген.

Кесте 2

Ресей Федерациясы экономикасы дамуының негізгі көрсеткіштері

Көрсеткіштер	Әлемдегі орны (2018 жыл)	2017 жыл	2018 жыл
ЖІӨ (млрд.долл)	11	1578	1630
СҚБ бойынша ЖІӨ (млрд.долл)	6	4027	4213
ЖІӨ-ң өсу қарқыны (%)	167	1,5	1,5
Жан басына шаққандағы ЖІӨ (долл)	73	10608	9264
ЖІӨ құрылымы	ауыл шаруашылығы – 4,7, өнеркәсіп – 33,1, қызмет көрсету – 62,2		
Жұмыссыздық деңгейі	78	5,2	-
Кедейшілік дәрежесінен төмен орналасқан халық үлесі (%)	-	-	11,2
Инфляция деңгейі (%)	181	7,4	7,2
Мемлекеттік қарыз (ЖІӨ-ң (%))	169	9,4	13,7
Шетел валютасы мен алтын қоры, млрд.долл.	8	368,4	365,5

Е с к е р т у – [1] дерек көзі бойынша автормен құрастырылған

Экспорт көрсеткіші бойынша мемлекет әлемде 20-орында тұр, ол 2018 жылы 259,3 млрд. 2017 жылмен салыстырғанда экспорттың 55,2 млрд. Ресейдің негізгі экспорттық тауарлары Мұнай және мұнай өнімдері, табиғи газ және металдар, ағаш және ағаштан жасалған бұйымдар, химия өнеркәсібі мен әскери өнеркәсіп тауарлары болып табылады. 2017 жылы экспорт бойынша елдің бас серіктестері: Нидерланды (11,9%), Қытай (8,3%), Германия (7,4%), Италия (6,5%), Түркия (5,6%), Беларусь (4,4%), Жапония (4,2%). 2016 жылы Импорт 165,1 млрд. Импорттық тауарлар көлік құралдары, фармацевтикалық препараттар, пластмассалар, ет, жемістер, жаңғақтар, оптикалық және медициналық құралдар, темір, болат болып табылады.

Импорт бойынша серіктестер Қытай (19,2%), Германия (11,2%), АҚШ (6,4%), Беларусь (4,8%), Италия (4,6%) болып табылады.

Үндістан - дамыған өнеркәсіпті аграрлық-индустриялық ел. 2014 жылдан бастап АҚШ пен Қытайдан кейін ЖІӨ көлемі бойынша әлемде үшінші орында тұр.

Үндістан экономикасы көп қырлы, ол ауыл шаруашылығы, қолөнер бұйымдары, өнеркәсіптің түрлі салалары мен қызмет көрсету саласын қамтиды. Жұмыс күшінің 50% - ға жуығы ауыл шаруашылығында жұмыс істейді, алайда қызмет көрсету саласы елдің экономикалық өсуінің басты көзі болып табылады. Қызмет көрсету саласы мемлекеттің ЖІӨ-нің жартысына жуығын алады, бірақ онда жұмыс күшінің 1/3 бөлігі ғана жұмыс істейді. Үнді экономикасы білімді халықтың көп санынан пайда алды және ақпараттық технологиялар мен бағдарламашылар саласындағы қызметтердің басты экспорттаушысы болып табылады.

Үндістан-шетелдік инвесторлар үшін жеткілікті тартымды ел. Елдің дамушы инфрақұрылымы, дамыған қаржы секторы, үлкен және үнемі жаңғыртылатын нарығы бар болғандықтан. Даму үшін жақсы әлеуеті бар экономикасы бар тұрақты мемлекет болып табылады. Үнді экономикасы дамуының негізгі көрсеткіштері 3-кестеде берілген.

Кесте 3

Үндістан экономикасы дамуының негізгі көрсеткіштері

Көрсеткіштер	Әлемдегі орны (2018 жыл)	2017 жыл	2018 жыл
ЖІӨ (млрд.долл)	7	2611	2716
СҚБ бойынша ЖІӨ (млрд.долл)	3	9597	10505
ЖІӨ-ң өсу қарқыны (%)	20	6,7	6,7
Жан басына шаққандағы ЖІӨ (долл)	141	1982	2026,7
ЖІӨ құрылымы	ауыл шаруашылығы – 16,5, өнеркәсіп – 29,8, қызмет көрсету – 45,4		
Жұмыссыздық деңгейі	40	3,5	-
Кедейшілік дәрежесінен төмен орналасқан халық үлесі (%)	-	-	29,8
Инфляция деңгейі (%)	178	4,0	5,24
Мемлекеттік қарыз (ЖІӨ-ң (%))	83	52,4	52,3
Шетел валютасы мен алтын қоры, млрд.долл.	9	351,6	359,1

Ескерту – [1] дерек көзі бойынша автормен құрастырылған

Экспорт көрсеткіші бойынша мемлекет 2018 жылы 271,6 млрд. 2017 жылмен салыстырғанда экспорттың 0,8 млрд. Үндістанның негізгі экспорттық тауарлары мұнай өнімдері, асыл тастар, көлік құралдары, машиналар, темір және болат, химикаттар, фармацевтикалық өнімдер, жармалар мен киімдер болып табылады. 2017 жылы экспорт бойынша елдің басты серіктестері: АҚШ (15,2%), БАӘ (11,4%), Гонконг (4,6%). 2016 жылы Импорт 2015 жылмен салыстырғанда 409,2 млрд. 402,4 млрд. Импорттық тауарлар шикі мұнай, асыл тастар, химикаттар, тыңайтқыштар, пластмассалар, темір және болат болып табылады. Импорт бойынша серіктестер Қытай (15,5%), БАӘ (5,5%), Сауд Арабиясы (5,4%), Швейцария (5,3%), АҚШ (5,2%) болып табылады.

Қытай Халық Республикасы - бұл саяси және экономикалық күштің арқасында әлемдік жүйеде маңызды рөл атқаратын ұлы держава. Қытай Халық саны бойынша әлемде бірінші орында, РФ мен Канададан кейінгі аумақ бойынша үшінші орында. Әлемнің жетекші ғарыш державаларының бірі, ядролық қарудың иесі және әскери қызметшілер саны бойынша әлемдегі ең үлкен әскер болып табылады. 2010 жылы номиналды ЖІӨ бойынша ел жапон экономикасын басып озып, әлемде екінші орынға ие болды, ал 2014 жылдың желтоқсанында Қытай ЖІӨ бойынша әлемде бірінші орынға ие болды. ҚХР өнеркәсіп өнімдерінің көптеген түрлерін өндіру бойынша, соның ішінде автомобильдерді шығару және оларға тұтынушылық сұраныс бойынша жетекші ел болып табылады. Қытай-ірі әлемдік экспорттаушы. Сондай-ақ әлемдегі ең үлкен алтын-валюта резервтерінің иегері. Қытай экономикасы дамуының негізгі көрсеткіштері 4-кестеде берілген.

Кесте 4

Қытай экономикасы дамуының негізгі көрсеткіштері

Көрсеткіштер	Әлемдегі орны (2018 жыл)	2017 жыл	2018 жыл
ЖІӨ (млрд.долл)	2	19391	20494
СҚБ бойынша ЖІӨ (млрд.долл)	1	23190	25270
ЖІӨ-ң өсу қарқыны (%)	16	6,9	6,9
Жан басына шаққандағы ЖІӨ (долл)	70	8643	9559,92
ЖІӨ құрылымы	ауыл шаруашылығы – 8,6, өнеркәсіп – 40,7, қызмет көрсету – 50,7		
Жұмыссыздық деңгейі	64	4,7	-
Кедейшілік дәрежесінен төмен орналасқан халық үлесі (%)	-	-	6,1
Инфляция деңгейі (%)	120	1,5	2,3
Мемлекеттік қарыз (ЖІӨ-ң (%))	163	15,3	20,1
Шетел валютасы мен алтын қоры, млрд.долл.	1	3406	3092

Ескерту – [1] дерек көзі бойынша автормен құрастырылған

Экспорт көрсеткіші бойынша мемлекет 2018 жылы 2011 млрд. 2017 жылмен салыстырғанда экспорттың 132 млрд. Қытайдың негізгі экспорттық тауарлары электр және басқа да машиналар, соның ішінде деректерді өңдеуге арналған жабдықтар, киім, жиһаз, тоқыма болып табылады. 2017 жылы экспорт бойынша елдің басты серіктестері: АҚШ (18%), Гонконг (14,6%), Жапония (6%),

Оңтүстік Корея (4,5%). 2018 жылы импорт 2017 жылмен салыстырғанда 1576 млрд. дейін 1437 млрд. долл. Импорт көрсеткіші бойынша ел әлемде 3 орынға ие. Импорттық тауарлар электр және басқа машиналар, мұнай және минералдық отын, ядролық реактор, оптикалық және медициналық жабдықтар, металл кендері, көлік құралдары болып табылады. Импорт бойынша әріптестер Оңтүстік Корея (10,9%), АҚШ (9%), Жапония (8,9%), Германия (5,5%), Австралия (4,1%) болып табылады.

Оңтүстік Африка Республикасы - Африка елдері арасындағы ең экономикалық дамыған мемлекет, сондай-ақ үшінші әлемге еңбейтін Африканың жалғыз мемлекеті. Алайда, Африканың басқа елдерімен салыстырғанда ОАР озық агротехникалық технологияларды қолдана отырып, осы аумақтарды өте тиімді пайдаланады. Осының арқасында ел ішкі азық-түлік сұранысын толық қанағаттандыруға, сондай-ақ ауыл шаруашылығы өнімдерін экспорттауға қол жеткізді. Телекоммуникациялық технологиялар, қаржы секторы және электр энергетикасы жеткілікті жақсы дамыған. Бұл G20-ға кіретін Африка елдері арасындағы жалғыз мемлекет. ОАР экономикасы дамуының негізгі көрсеткіштері 5-кестеде берілген.

Кесте 5

ОАР экономикасы дамуының негізгі көрсеткіштері

Көрсеткіштер	Әлемдегі орны (2018 жыл)	2017 жыл	2018 жыл
ЖІӨ (млрд.долл)	33	294	368
СКБ бойынша ЖІӨ (млрд.долл)	30	767	789
ЖІӨ-ң өсу қарқыны (%)	170	1,3	1,3
Жан басына шаққандағы ЖІӨ (долл)	99	6179	4930
ЖІӨ құрылымы	ауыл шаруашылығы – 2,2, өнеркәсіп – 29,2, қызмет көрсету – 68,7		
Жұмыссыздық деңгейі	184	27,7	-
Кедейшілік дәрежесінен төмен орналасқан халық үлесі (%)	-	-	35,9
Инфляция деңгейі (%)	183	4,5	6,5
Мемлекеттік қарыз (ЖІӨ-ң (%))	109	44,4	43,3
Шетел валютасы мен алтын қоры, млрд.долл.	40	45910	44600

Е с к е р т у – [1] дерек көзі бойынша автормен құрастырылған

Экспорт көрсеткіші бойынша мемлекет 2016 жылы 83,16 млрд. 2015 жылмен салыстырғанда экспорттың 1,53 млрд. ОАР-ның негізгі экспорттық тауарлары алтын, гауһар, платина, басқа металдар мен минералдар, машиналар мен жабдықтар болып табылады. 2015 жылы экспорт бойынша елдің басты серіктестері: Қытай (11,3%), АҚШ (7,3%), Германия (6%), Намибия (5,2%), Ботсвана (5,2%), Жапония (4,7%), Ұлыбритания (4,3%), Үндістан (4,2%). 2016 жылы Импорт 2015 жылмен салыстырғанда 843,3 млрд. дейін 850,3 млрд. долл. Импорт көрсеткіші бойынша ел әлемде 36-орында. Импорттық тауарлар техника мен жабдықтар, химикаттар, мұнай өнімдері, ғылыми аспаптар болып табылады. Импорт бойынша серіктестер Қытай (17,6%), Германия (11,2%), АҚШ (6,7%), Нигерия (5%), Үндістан (4,7%), Сауд Арабиясы (4,1%) болып табылады.

БРИКС елдерінің экономикасын талдап, бірнеше қорытынды жасауға болады. БРИКС елдері үлкен әлеуетке ие және ірі және тез дамып келе жатқан экономикалар қатарына жатады. Осы топтағы негізгі макроэкономикалық көрсеткіштер бойынша айқын көшбасшы Үндістан мен Қытай болып табылады. Барлық мүше елдер сауда қатынастарын өзара ғана емес, сондай-ақ олар әлемнің басқа елдерімен, атап айтқанда АҚШ-пен, Еуропа және Азия елдерімен және тағы басқалармен өзара іс-қимыл жасайды. Жыл сайын олардың әлемдік саудаға қатысуы артып келеді. Алдағы уақытта олардың әлемдік аренаға әсерін күшейту үшін елдердің экономикалық дамуының жаңа бағыттарын дамыту қажет.

Егер БРИКС саудасын ырықтандырудың дамуына олардың диалогтық форумы құрылған сәттен бастап қарасақ, қалыптасып келе жатқан нарықпен осы елдердің өсіп келе жатқан сауда протекционизмін және бір-біріне қатысты әсіресе қызықты екенін байқауға болады. Сондықтан Саймон Дж. Эвенетт БРИКС елдерінің қазіргі сауда стратегиясын қайта қарауға шақырды. Ол 2008 ж. дағдарысынан кейін және 2015 ж. дейін БРИКС елдері бір-біріне қарсы 1196 қысым жасайтын сауда шараларын қолданғанын көрсетеді. Бұл БРИКС елдері өздері 32% үшін немесе БРИКС-ке қарсы барлық қысым жасайтын сауда шаралары үшін жауапты екенін білдіреді, ал "үлкен жетіліктің" және Австралияның үлесіне осындай шаралардың тек 20% ғана келеді [47]. БРИКС елдерінің протекционизмді жоюға және сауда кедергілерін қысқартуға қатысты осы мәлімдемелерінің аясында

оғаш естіледі. Алайда, нақты жағдай әлі де Ян Бреммер мен Нуриэль Рубинидің мәлімдемелерімен келісіледі, таяу 20 жылда сауда-экономикалық келіссөздер ынтымақтастық пен ырықтандырудан гөрі, бәсекелестік пен протекционизмге негізделген болатын [2].

Қорытынды жасай отырып, ДСҰ шеңберінде БРИКС елдері сауда және ауыл шаруашылығы саласындағы мәселелерді талқылау кезінде білдіретін неғұрлым типтік идеялар, дамыған елдер субсидиялар, квоталар және нарықтарға қол жеткізуді шектеу арқылы кедергісіз сауданы бұзады, бірақ сонымен бірге дамушы елдер үшін олардың азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету және олардың ауыл шаруашылығының осал секторларын одан әрі дамыту мақсатында ерекшеліктерді енгізуді талап етеді.

Осылайша, БРИКС елдерінің трансаймақтық әріптестігінің ерекшелігі жаһандық өзара іс-қимыл жүйесіндегі елдердің осы тобының әлеуетіне оң әсер етеді. Өңірлік көшбасшылар-БРИКС тобының елдерінің трансаймақтық бірлестігі қазіргі уақытта БРИКС қатысушы елдер арасындағы саяси, экономикалық, әлеуметтік және мәдени байланыстарды нығайтуда. Дегенмен, БРИКС елдерінің бірлігін ажырататын көптеген кедергілер мен факторлар бар, бұл қазіргі уақытта БРИКС тобына толыққанды саяси-экономикалық интеграцияға қол жеткізуге мүмкіндік бермейді. Алайда, әлемдік саясат пен экономикадағы алдыңғы жоспарға көп орталықшылдық пен көпфакторлы тепе-теңдік қағидаттары көрініс тапқан фактіні есептен шығару мүмкін емес.

Әдебиеттер тізімі

1. Официальный сайт Национального Комитета по исследованию БРИКС. <http://media.rspr.ru/document/1/f2eb3b415cffe9aa7001c155904efea.pdf>
2. BRICS 2015. // <http://en.brics2015.ru/docs/index/faq.html>.

Қазақстандағы венчурлық бизнесті басқару ерекшеліктері мен даму алғышарттары

К.Т.Таттымбетова¹, Ш.А. Қоғабаяева²

¹ Экономика және халықаралық бизнес кафедрасының аға оқытушысы

² «Әлемдік экономика» мамандығы бойынша 2 курс студенті
t_k_t_77@mail.ru, Shynar.Kogabaeva@bk.ru

^{1,2} Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қарағанды қ.

Аннотация: Бұл мақалада Қазақстандағы венчурлық инвестициялардың ерекшелігі қарастырылған. Венчурлық бизнестің бүкіл өмірлік циклінің жұмысы венчурлік басқарудың арнайы жүйесі арқылы жүзеге асырылатындығы айтылады. Венчурлік фирма жаңа технологиялар мен өнімдерді әзірлеумен және енгізумен айналысатын коммерциялық ғылыми-техникалық компания болғандықтан венчурлық бизнес инновациялық қызмет болып табылатын кәсіпкерлік қызметпен байланысты екені көрсетіледі.

Кілтті сөздер: венчур, инвестиция, инновация, техника, инвестор, нарық, IT

Қазіргі мемлекеттің экономикалық, әлеуметтік және саяси күшінің кілті жоғары технологиялармен қамтамасыз етілген. Бірақ технологияның жоғары дамуы қоғамның оларды үнемі өндіріп отыру қабілетінде емес, оларды нарыққа өткізу және өнімдер мен қызметтерді тұтынушылардың қажеттілігіне тез айналдыру қабілеті болып табылады. Технологияларды коммерциаландыру тетігінің қазіргі заманғы тұжырымдамасының мәні- технологияны ғылымнан өнеркәсіпке ауыстыру негізінде барлық инновациялық субъектілердің (ғалымдар, әзірлеушілер, инвесторлар, кәсіпкерлер, үкімет және тұтынушылар) белсенді серіктестігімен және зияткерлік меншік құқығын толығымен әзірлеуші және өнертапқыштың іске асырумен ғана тиімді бола алады [1].

Соңғы жылдары венчурлық бизнес кеңінен дамуда. Бұл технологиялық инновацияның бір түрі. Венчурлық бизнес ғылыми зерттеулердің нәтижелерін коммерциализациялауға тән. Венчурлық бизнесті жеке меншік институт ретінде дамыту интеллектуалды мүмкіндіктің қаржылық ресурстармен бірігуінің нәтижесі болып табылады. Ғылыми-техникалық прогресс экономикалық дамудың маңызды факторы ретінде бүкіл әлемге танылған және қазіргі кезде инновациялық процестің тұжырымдамасымен байланысты. Бұл ғылымды, технологияны, экономиканы, кәсіпкерлікті және менеджментті біріктіретін бірегей процесс. Ол инновацияларды әзірлеуден және енгізуден тұрады